

Ж И В А В О Д А

от Виолета Дичева

Допълнение към „Изворите, кладенците и чешмите в
землището на с.Осиково-Миланово” от. Ц. Динова

ЖИТОЛЮБ/ЖЪЛТИ ЛЮБ/ - карстов извор-водопад, определян още и като подземна река. Народният поет Иван Вазов го описва така: ”Долу до реката друга пещера, из която ручи една река.”/1897г./ . „В самото подножие на тая грамадна, непрестъпна отвесна стена зее една пещера, из която изтича някакъв подземен поток и се влива в Искъра”/1920г./ . Това е едно от от най - привлекателните и посещавани места в Искърското дефиле. С откриването на ж.п. линията десетки и стотици туристи и излетници от София и др.места се насочват към Аржишки камик /Лакатнишки скали/, за да се насладят на живописната и чиста природа. Особено очарование и колорит на района след 30-те и 40-те год. на миналия век придават воденичките, които задвижват тежките си камъни и витла с водите на извора. Така идва и името на извора – Житолуб. Каруци, теглени от коне с дълги гриви и опашки, натоварени с жито и царевица пътуват от околните селища към водениците. Цари оживление. Напливът от туристи е толкова голям, че в един момент в Лакатник работят 11 малки закусвални, които готвят вкусна и здравословна храна. В почивните дни около водениците и покрай Искъра производители от околните селища предлагат на излетниците продукти от личните си стопанства – мляко, масло, яйца, плодове и т.н. Имало е и едно височайшо посещение, за което се говори и до днес. Известно е, че цар Борис III е бил голям поклонник на българската природа и без притеснение или страх е обикалял България, дори и с влак. Виждали са го и сам да се разхожда из горите. В Лакатник е идвал поне два пъти. Веднъж с цялото си семейство посетил Рибарската хижа при река Искър. Скромно се приближили до насядалите и излегнали се туристи, постлали си одеяло, насядали и четиримата и се загледали в чистите води на реката и в рибарите. Второто му посещение е на 1 август 1943г. Смята се, че това е последното му излизане сред природата. На 23 август му прилошава, а на 28 царят се разделя с живота си. В слънчевия и приятен 1 август 1943г. цар Борис, съпругата му и двете им деца пристигат с автомобил при извора Житолуб. С тях са придворни дами и охрана. Слизат и се насочват към воденицата. Воденичарят Димитър Шуликов от с.Осиково ги познава и сърдечно ги посреща. Показва им как работи воденицата, къде излиза смляното жито. Височайшите гости дълго се

задържат пред извора, възхищават се на буйната, кипнала в играта си вода. Разчува се, че е дошъл царят, събират се младежи от селото. Цар Борис им предлага заедно да посетят пещерата Темната дупка. Бързо се намират фенерчета, а воденичарят взема своя ветроустойчив голям фенер и води колоната към пещерата. Царица Йоана остава да си почива, седнала до извора. Групата навлиза в пещерата, фенерът мощно свети, разглеждат залите, сталактитите. На излизане мелничарят неволно изпуска фенера и го счупва. Настроението е приповдигнато, всички са щастливи от разходката. Адютант прави снимка на цялата група пред пещерата. Разделят се сърдечно. След няколко дни специален човек донася нов фенер на воденичаря и снимките – за всеки един от групата. А след още няколко дни цар Борис III вече не е между живите.

Последната воденица се задържа до към края на 60 - те години. Възрастен, слаб и превит човечец седи на дървена пейчица и чака каруца, пълна с жито, теглена от хубав кон, да изскърца по пътя и да спре до него. Сиво, печално магаренце къса сухи треви и се ослушва. Никой не идва. Времето е обърнало страницата. Когато мелничарят умира, воденичката остава сама, свита и безнадеждно отчаяна. Събарят я. С нея в прахта загива и една непостижима романтика, една друга България.

През 30-те и 40- г. миналия век на извора е монтиран генератор, който е захранвал с ток тогавашната ж.п. гара Лакатник, намираща се при боровата гора. От къде всъщност събира кристално чистите си води карстовият извор Житолуб? В средата на миналия век по река Пробойница също има воденици. Воденичарите забелязват, че реката е пълноводна в по - горните си части, а към устието обемът ѝ намалява. Тръгват по речното корито, покрай скалистите ѝ брегове и на някои места чуват тътен и подземно ехтене. Пускат безвредна боя и след 4 часа тя излиза при Житолуб. Така се разбира, че река Пробойница захранва живописния извор. Това е описано в книгата "Лакатник" от серията „Малка турстическа библиотека“, изд. 1964г. Преди 3 – 4 г. фирма се настанява в бившата уранова мина "Балкан" и добива чакъл от остатъците в мината. Цялата мръсотия се излива в река Пробойница. Въпреки протестите на населението замърсяването се увеличава. На 1.06.2010г. около езерото до карстовия извор се провежда детски празник. Събират се много хора – деца, родители, официални гости. Тогава Житолуб пред очите на всички потича жълт, кален, с тиня и мръсотия. Езерото също става жълто-бяло, гъсто като боза. Празникът се проваля. Дейността на фирмата се преустановява. Ето така изворът сам се защитава.

От векове Житолуб тече жизнерадостен, буен, пенлив и прекрасен. Скалите, видели какво ли не, мълчат мъдро. За векове напред Житолуб ще тече буен и прекрасен. Само времето ще прелиства страниците.

Река ПЕТРЕНСКИ ДОЛ, наричана още ПЕТРЕНИЦА и ПЕТЪР. Според някои преди стотици години се е наричала Бялата река, заради белите варовикови отлагания по камъните. Други смятат, че се нарича Петър, заради изцяло каменното си корито/камък-петър от гр./ Има мнение, че е името ѝ идва от наименованието на черква в тази част на планината-„Св.Петър” По течението ѝ има вир, наричан Магерски вир. Води началото си от землището на с.Дружево/Дупни връх/. Събира водите на много ручей, потоци и извори, описани подробно в основния опис. Реката преминава през изключително красиви местности, предлагащи уединение и наслада от сливането с природата. С многобройните си малки ванички на места руслото на реката прилича на Памук кале. Тук се образува и интересен шуплест камък, наричан бигор. Целта на добавката е да се посочат изключително полезните качества на водата. Съчетана с домашен сапун и слънце, тя притежава отлични изобелващи и изпирящи възможности. Това е било добре известно на жените от околните селища в миналото. През топлите месеци те слагали в цедилките дрехите за пране, хващали малките деца за ръка и подкарвали домашните животни на паша край реката. Там изпирали всичко. И най-замърсената дреха, натрита с домашен сапун и оставена за малко на слънце, се изпирала добре. Изкърпвали децата, измивали си косите. Коса, измита с тази вода, ставала мека, пухкава, въздушна. На другия ден донасяли други дрехи и за няколко дни всичко в къщата било препрано. Тук са прали и вълна, ставала мека и приятна на цвят. Изобелвали са платно. Водата и слънцето помагат и за лечение на напукани пети и други кожни проблеми. Романтиката на това време вече е отминала. Сега рядко ще се види перяща жена на реката. Животът се променя. Но потокът от туристи не секва. Местата около Петренски дол са вероятно най-посещаваните в района за почивка през лятото. И туристи, и местни идват, за да се насладят на прекрасната вода, на мекото слънце и красивите гледки. Понякога е трудно дори да се намери кътче за уединение. Някои остават със седмици на палатки. А слънчевият загар, който много бързо се получава, е приятно шоколадов и траен. Нервната система се отпуска и човек се чувства отпочинал и зареден с нова енергия. Прекрасно, благословено място.

ЧЕШМА при Алпийската поляна/Рагъова полена/. Каптирана от водопровода на махала Ражища. Построена от „Паркови украси” вероятно през 50-60 г. на миналия век. Много кокетна, раздвижена чешмичка, която дълги години е утолявала жаждата на алпинисти, туристи, любители на природата. При кризата с водоснабдяването в Миланово водоподаването за чешмата е прекъснато. Постепенно тя се загубва в избуялите храсти. Когато

от местното туристическо дружество в Лакатник построяват новия заслон, почистват и около чешмата. Резултатът днес е изгорен заслон/с пейки, с маси, врати/ и потрошена чешма.

ЧЕШМА при Паметника на септемврийците. Построена с паметника. Захранвала се е от водопровода на Ражища. Хиляди туристи са отпивали от нейната хладна вода. Докато човек се изкачи до върха, се изморява и най-напред се насочва към чешмата - да си наплиска лицето, да се охлади и след това обръща смаян поглед към прекрасната панорама, която се разкрива пред очите му. „Това място е по-красиво и от Рила”, споделят туристи, дошли за първи път тук. От доста години от чешмата не тече вода, а коритото е разбито.

КЛАДЕНЧЕ при Долнио стол/Седлото/. Намира се от ляво на Градището, гледано на изток, в долчинката под Долнио стол. От него пият горски и домашни животни, доведени тук на паша. Туристи, които знаят за кладенчето, също се разхлаждат, наливат си и за пиене. Не пресъхва през лятото. Много тихо и спокойно място, можеш да се отпуснеш, да гледаш играта на облаците и да си мислиш, че летиш.

КОЧИЧКОВИТЕ ТОПИЛА. Известни в миналото, намирали се в района на днешното изкуствено езеро, на едно от ручейчетата, извиращи от скалите. Топилата са използвани основно от жителите на с.Осиково. Днес е останал само спомен от името им. На няколко места в основния текст се споменава за топила. Това са участъци от реки, потоци и др.- обикновено тихи и спокойни, където са се накусвали гръсти. Гръстите са едногодишно влакнодайно растение, което се е отглеждало във всеки дом. Гръстите са наричани и коноп. Имало е бели и черни. При достигане на определена зрялост, растението се отрязва и накусва в топила, като се притиска и с камъни, за да омекне по-бързо. След това се разстила върху камъни и се удря продължително време със специални бухалки. Това удряне продължава, докато ликото се отдели от паздера. Отделеното лико отново се удря, после се разчепква на дарак, преди се на хурка. Получената нишка се усуква или сплита за въжета. Основно гръстите са използвани за тъкане на платно-и за основа, и за предкав. Тъкането се е извършвало на обикновен разбой. Полученото платно се отнася отново на реката, пак се накусва, удря се, суши се на слънце, после пак се намокря, удря и т.н. Това е прочутото белене на платно. В нашия район най-бяло платно се е получавало на р.Петренски дол. От избеленото платно хората са си шиели ризи, блузи, белю. Украсявали са ги с шевици, ресни, апликации и са ставали много красиви. Това са кълчищените дрехи, характерни и с това, че молци и др. насекоми не се „завъждат” по тях. Възрастните хора се шегуват, че като облечеш кълчищена риза и легнеш на

козяка вечер, не смееш да мръднеш цяла нощ, защото и двете боцкат и драскат. Днес тази трудоемка, но така романтична практика от бита на предишните поколения е изчезнала. Сега гръстите се наричат канабис и са забранени за отглеждане

ЧЕШМА на шосето София-Мездра, след ВЕЦ. Каптирана е от кладенчето, намиращо се в Калугерски дол. Вода с много добри питейни качества. Автомобилисти спират, за да си налят хубава вода. Местните хора също пият от нея. Срещу чешмата, през шосето, се белее големият корпус на друга чешма, несвързана с водопровод. Наричат я СУХАТА ЧЕШМА. Появата ѝ преди години предизвиква вълнения и догадки сред хората. Сухата чешма прилича на обелиск, украсен с рисунки с ритуална и космическа символика. Казват, че тежи повече от един тон. Говори се за дарение, говори се за масони. Сухата чешма внася мистичен, тайнствен колорит в пейзажа на това приятно за отмора място. Зеленината е прекрасна, а скалите на Мраморскио камик достигат почти до небето. Край река Искър растяха прекрасни високи тополи и бели бреси. Преди години дърветата бяха изрязани след големите наводнения. Но красивата природа не може да респектира бруталността и простотията на някои съвременници. За съжаление те са превърнали това прекрасно кътче в едно от най-замърсените в района. Тук се мият коли, изхвърлят се торби с боклуци, хвърлят се умрели житотни. Уви! Българинът не се научи да пази природата, напротив, става все по-зъл, агресивен и див към нея!

Водата е основата на живота. Ако тя е жива и хората ще са живи!

Виолета Дичева /Гуркова/ 2013г.